

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زمان چاپ: ۱۴۰۲/۱۰/۲۰

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

بررسی میزان فعال بودن و محتوای کتاب هدیه‌های آسمانی پایه ششم بر اساس روش ویلیام رومی

زهرا کارگر زرنندی^۱، مهلا متصدی‌زاده تاج آبادی^۲

۱- کارشناسی علوم تربیتی گرایش آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان، پردیس شهید باهنر کرمان

۲- کارشناسی علوم تربیتی گرایش آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان، پردیس شهید باهنر کرمان

zhrkrgr46@gmail.com

چکیده

هدف از تحقیق حاضر بررسی میزان فعال بودن کتاب هدیه‌های آسمانی پایه ششم در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ می‌باشد؛ بدین منظور از روش ویلیام رومی می‌توان استفاده کرد. جامعه آماری تحقیق مورد نظر کتاب هدیه‌های آسمانی پایه ششم ابتدایی می‌باشد؛ لذا در اجرای روش ویلیام رومی، همه دروس این کتاب به عنوان نمونه آماری انتخاب شد و متن دروس، سؤالات دروس و تصاویر آن‌ها مورد بررسی قرار گرفت. نتایج به دست آمده از مطالعه این کتاب حاکی از آن است که ضریب درگیری متن، ۰/۵۱، ضریب درگیری پرسش‌ها، ۲/۲۷ و ضریب درگیری تصاویر، ۱/۴۲ است. تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده نشان می‌دهد که این کتاب زمینه درگیر شدن دانش آموز در محتوای متن و تصاویر ایجاد می‌کند؛ اما پرسش‌های این کتاب زمینه درگیری بیش از دانش آموزان را ایجاد می‌کنند. به عبارت دیگر محتوای این کتاب به صورت فعال و بیش از حد فعال طراحی شده است.

کلمات کلیدی: تحلیل محتوا، یادگیری فعال، تکنیک ویلیام رومی، هدیه‌های آسمانی، پایه ششم

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مقدمه و بیان مسئله

ظهور و گسترش فناوری‌های اطلاعاتی و افزایش سرعت تبادل اطلاعات تمام ارکان زندگی انسان را دستخوش تغییر کرده است که این تغییرات در نظام‌های آموزشی با اهمیت‌تر و مشهودتر است. این تغییرات جهانی شدن امر مهم تعلیم و تربیت را موجب شده است. (ضیاءالدینی، کارگر زرنیدی، ۱۳۹۹)

آموزش و پرورش یکی از اساسی‌ترین نهادهای جامعه می‌باشد که وظیفه تعلیم و تربیت اهداف را بر عهده دارد و به طور حتم عملکرد این نهاد در بخش‌های مختلف فرهنگی، سیاسی، اجتماعی تأثیر گذار است. امروزه تعداد قابل توجهی از کودکان تحت آموزش‌های رسمی نظام آموزش و پرورش هستند از این رو توجه به عواملی که سبب بهبود عملکرد این نظام می‌شود ضروری است. یکی از این عوامل محتوای آموزشی و برنامه درسی است. (قورچیان، ۱۳۷۳)

در بیشتر مراکز آموزشی به ویژه در آموزش ابتدایی، راهنمایی و متوسطه مطالب و موضوع کتاب‌های درسی محور آموزش یادگیری رسمی و مدرسه‌ای را تشکیل می‌دهند. با توجه به این که ارزشیابی‌ها اغلب محدود به کتاب‌های درسی است ارائه محتوای دقیق و سودمند، یکی از اساسی‌ترین موضوع‌های مطرح در آموزش کشور است. (اسرار و همکاران ۱۳۸۸)

نظر به اینکه فعالیت‌های آموزشی در کشور ما بر محور کتاب درسی انجام می‌گیرند و هر ساله با تلاش و مشکلات فراوان کتاب‌های درسی برای موضوعات مختلف در دسترس دانش آموزان قرار می‌گیرند، لازم است کتاب‌های درسی موجود اثر بخش باشند. یکی از راه‌های اثر بخشی کتاب‌های درسی، تألیف آن‌ها به شیوه فعال است و آن شیوه‌ای است که در آن فعالیت و پویایی یادگیرنده محور فرایند یادگیری_یاددهی لحاظ می‌شود، کتاب‌هایی که به روش فعال تدوین شده باشند در تمام مراحل و بخش‌ها ذهن یادگیرنده را به چالش می‌کشند و همواره یادگیرنده را در موقعیت جدید قرار داده و یا سوالی را مطرح می‌کند تا یادگیرنده سعی کند مسائل خودش را حل کند و مطالب یادگرفته شده قبلی را در موقعیت جدید به کار ببندد. معلم در این جا نقش سازمان دهنده را دارد و می‌کوشد تا فعالیت دانش آموزان را با هدایت خود به انجام برساند. (رحیم زاده، حاجی، پور قلی، ۱۳۹۴)

در این تحقیق پژوهشگران کتاب هدیه‌های آسمانی پایه ششم ابتدایی را از نظر فعال بودن یا غیر فعال بودن کتاب مورد تحلیل قرار دادند تا مناسب بودن محتوای کتاب را با روش ویلیام رومی بررسی کنند. تحلیل محتوا از تکنیک‌های مربوط به روش اسنادی در پژوهش علوم اجتماعی می‌باشد و روش‌های اسنادی به روشی گفته می‌شود که در آن هدف پژوهش یا مطالعه تحلیل و بررسی متون و اسناد است. تحلیل محتوا می‌کوشد با استفاده از تحلیل داده‌هایی را از متن استخراج کند. اصطلاح تحلیل محتوا نامی است کلی برای روش‌های تحلیل مانند روش‌های ژرفاگرانه یا درونی که در آن کیفیت محتوایی داده‌ها مورد تفسیر یا تأویل و تبیین واقع می‌شوند و دیگری تحلیل ساختاری است که به شکل واژه‌ها، قرار گرفتن آنان در جمله‌ها، سبک و حجم مطالب بر حسب موضوع و.. می‌پردازد (کریپندورف، ۱۳۸۳)

در این پژوهش از روش تحلیل محتوا با روش ویلیام رومی استفاده می‌شود. در این روش تحلیل محتوای یک کتاب در متن، پرسش‌ها، تصویر و نظریه‌های آن انجام می‌گیرد. هر کدام از اجزای محتوا به صورت مقوله‌های پرسشی، جمله‌ای و تصویری در می‌آید و سپس با این مقوله‌ها محتوا را تحلیل می‌شوند. هدف این است که بررسی کنیم تا چه حد مقولات بررسی شده دانش آموزان را نسبت به فراگیری، متن، تصویر و پرسش‌ها جذب می‌کند و ضریب درگیری دانش آموزان با متن، تصویر و پرسش‌ها تا چه اندازه است. در این روش مقوله‌ها به دو قسمت فعال و غیر فعال تقسیم می‌شود و ضریب درگیری شاخصی است که میزان فعالیت دانش آموزان را در فرایند یادگیری محتوای کتاب درسی را محاسبه می‌کند. (فری میر آخورلی، ۱۳۸۸)

تاکنون تحقیقات زیادی با استفاده از روش ویلیام رومی در ایران انجام شده از جمله:

رنجبری، رنجبر و دهقانی در سال ۱۴۰۰ در تحقیقی تحت عنوان «تحلیل محتوای کتاب ریاضی چهارم دبستان سال ۱۴۰۰-۱۳۹۹ بر اساس پنج شاخص حیطه شناختی بلوم، ویلیام رومی و روش خوانایی سنجی فرای، فلش، گانینگ» به این نتیجه رسیدند که سؤالات این کتاب با ضریب درگیری ۱/۲ فعال و پویاست.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

رضا اتابک، بابارحمتی و مرضیه اتابک در سال ۱۳۹۸ در تحقیقی تحت عنوان «تحلیل محتوای کتاب جدیدالتالیف علوم تجربی ششم ابتدایی به روش ویلیام رومی در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵» به این نتیجه رسیدند که این کتاب از نظر فعال کردن دانش آموزان در وضع مطلوبی می باشد و آن‌ها را به پژوهش دعوت می‌کند.

مصلح امیردهی و احمدی جویباری در سال ۱۳۹۸ در تحقیقی تحت عنوان «بررسی میزان فعال و غیر فعال بودن محتوای کتاب هدیه‌های آسمانی پایه پنجم ابتدایی بر اساس تکنیک ویلیام رومی» به این نتیجه رسیدند متن کتاب هدیه‌های آسمانی پایه پنجم به روش غیرفعال اما فعالیت‌ها و تصاویر کتاب هدیه‌های آسمانی به روش فعال تدوین شده‌اند.

حسینی، علی نژاد، مقصودی، نوری و قاسمی در سال ۱۳۹۸ در تحقیقی تحت عنوان «تحلیل محتوای کتاب علوم تجربی سوم ابتدایی بر اساس روش ویلیام رومی» به این نتیجه رسیدند پرسش‌ها و فعالیت‌های کتاب به شیوه نامناسب طراحی شده‌اند.

صفاریه در سال ۱۳۹۷ در تحقیقی تحت عنوان «بررسی تحلیل محتوای کتاب علوم تجربی سوم ابتدایی از منظر فعال بون و غیرفعال بودن بر مبنای الگوی ویلیام رومی» به این نتیجه رسید که متن نتوانسته دانش آموزان را به فعالیت وادارد، پرسش‌ها بیش از حد فعال بوده و تصاویر زمینه درگیری مناسب را فراهم می‌کند. به طور کلی یافته‌های پژوهش نشان داد که بخش‌های مختلف کتاب مکمل هم هستند و غیرفعال بودن متن توسط فعال بودن فعالیت‌ها پوشش داده می‌شود.

دهقانی در سال ۱۳۹۶ در تحقیقی تحت عنوان «تحلیل محتوای کار و فناوری، مطالعات اجتماعی، فارسی و قرآن پایه ششم ابتدایی از نظر میزان درگیری فعال فراگیران بر اساس تکنیک ویلیام رومی» به این نتیجه رسید که متون و تصاویر کتاب‌های فارسی، قرآن و مطالعات اجتماعی به صورت غیرفعال تنظیم شده است. در صورتی که نتایج تحلیل کتاب کار و فناوری، فعال بودن هر سه بخش متن، پرسش و تصویر را تأیید می‌کند.

رحیم زاده، حاجی و پورقلی در سال ۱۳۹۵ در تحقیقی تحت عنوان «تحلیل محتوای کتاب علوم تجربی پنجم ابتدایی براساس روش ویلیام رومی و فرمول خوانایی فرای» به این نتیجه رسیدند متن کتاب و تصاویر آن به صورت پویا و فعال در نظر گرفته شده است؛ اما سطح خوانایی کتاب با قدرت خوانایی فراگیران مناسب نیست.

تاکنون جمعی از محققین، کتاب هدیه‌های آسمانی ششم دبستان را براساس روش ویلیام رومی بررسی کرده‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که متن و تصاویر این کتاب غیر پویا است و پرسش‌های این کتاب فعال و پویا هستند. لذا محققان در این مقاله بر آن شدند تا درمورد صحت مطالب آنها به بررسی بیشتر بپردازند تا به این سؤال پاسخ داده شود که آیا این کتاب بر اساس روش ویلیام رومی به صورت فعال طراحی شده است یا خیر.

سوالات تحقیق

۱. آیا متن کتاب هدیه‌های آسمانی پایه ششم ابتدایی براساس روش ویلیام رومی به شیوه فعال ارائه شده است؟
۲. آیا پرسش‌های کتاب هدیه‌های آسمانی پایه ششم ابتدایی براساس روش ویلیام رومی به شیوه فعال ارائه شده است؟
۳. آیا تصاویر کتاب هدیه‌های آسمانی پایه ششم ابتدایی براساس روش ویلیام رومی به شیوه فعال ارائه شده است؟
۴. آیا متن، پرسش‌ها و تصاویر کتاب هدیه‌های آسمانی پایه ششم ابتدایی بر اساس روش ویلیام رومی زمینه فعال شدن دانش آموز را در کلاس درس فراهم می‌نماید؟

روش تحقیق

نوع تحقیق در این پژوهش توصیفی و روش به کاربرده شده روش تحلیل محتوای ویلیام رومی است که در آن داده‌های کیفی به کمیت یا به داده‌های کمی تبدیل می‌شود. برای کمی بودن داده‌های کیفی واحد تحلیل را، جمله در نظر گرفته و بیشتر برنوع

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

جملات تاکید می‌شود. جامعه پژوهش کتاب هدیه‌های آسمانی پایه ششم ابتدایی سال انتشار ۱۴۰۰ می‌باشد که به علامت محدود بودن جامعه آماری کل کتاب به عنوان نمونه مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است. ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش همانطور که بیان شد تحلیل محتوای ویلیام رومی است. برای تعیین روایی ابزار مورد استفاده از نظر متخصصان این حوزه استفاده شده است. برای برآورد پایایی این گونه تحلیل محتوا بایستی تحلیل محتوای یک متن توسط دو یا چند تحلیلگر انجام شود. بدین منظور یک متن توسط ۳-۴ نفر از دانشجویان مورد تحلیل قرار گرفت؛ نتایج به دست آمده نشان دهنده این بود که تحلیل‌ها کاملاً متناسب و گاهی تا حدودی باهم تناسب دارد. در این روش محتوای کتاب اعم از متن، تصاویر و پرسش‌های آن بررسی شده است و کل محتوای تحلیل شده براساس ۲ مقوله فعال و غیر فعال در قالب جداول تنظیم گردیده است.

معیار تشخیص مقوله‌های فعال و غیرفعال تقسیم بندی ویلیام رومی مربوط به هریک از تحلیل‌ها اعم از متن‌ها، تصاویر و پرسش‌ها می‌باشد، از تقسیم مقوله‌های فعال بر غیرفعال ضریب درگیری به دست می‌آید در صورتی که ضریب درگیری بین ۱/۵ و ۰/۴ باشد؛ محتوای کتاب فعال در صورتی که ضریب درگیری کمتر از ۰/۴ باشد کتاب غیرفعال است در این صورت هر کتاب درسی باید حداقل ۳۰ درصد و حداکثر ۷۰ درصد به ارائه مطالب علمی بپردازد. اگر فراسوی این محدوده اطلاعات ارائه شود محتوای کتاب غیرفعال است زیرا در صورتی که کمتر از ۳۰ درصد کتاب اطلاعات علمی باشد، نشان دهنده این است که کتاب بیشتر به طرح سؤالات و مسائلی جهت درگیر شدن دانش آموز پرداخته است در حالی که اطلاعات علمی لازم را در اختیار او قرار نداده است و اگر بیشتر از ۷۰ درصد مطالب کتاب به بیان حقایق و اطلاعات پرداخته باشد نشان می‌دهد که چنین محتوایی تنها به دنبال انتقال دانش و اطلاعات است و زمینه فعالیت دانش آموز را فراهم نمی‌کند (کاکاوندی، ۱۳۷۹).

تحلیل متن: واحد مطالعه در تحلیل متن تمامی درس‌های کتاب مطالعات اجتماعی پایه پنجم ابتدایی است. برای تحلیل متن این کتاب جملات این درس تماماً مورد بررسی قرار گرفت؛ در تحلیل مقوله‌ها و محاسبه شاخص درگیری با متن مقوله‌های غیر فعال شامل a (بیان حقیقت)، b (بیان نتایج و اصول کلی)، c (بیان تعاریف)، d (سوالاتی که پاسخ داده شده) و مقوله‌های فعال شامل e (سؤالات تحلیلی)، f (بیان نتایج فعالیت‌های انجام شده توسط دانش آموز)، g (انجام آزمایش‌ها و فعالیت‌ها)، h (سؤالات برای جلب توجه) از مقوله‌های فوق a, b, c, d مقوله‌های غیرفعال و e, f, g, h مقوله‌های فعال قلمداد می‌شود. به منظور محاسبه ضریب درگیری با متن می‌توان مجموعه مقوله‌های فعال را بر مجموعه مقوله‌های غیرفعال تقسیم کرد.

$$\text{ضریب درگیری} = \frac{(h + f + g + e)}{(a + b + c + d)}$$

تحلیل پرسش‌ها: برای کدگذاری سؤالات و پرسش‌ها آن‌ها را در مقوله‌های زیر جای می‌دهیم:

۱. سؤال با جواب مستقیم در متن (a)
 ۲. سؤال با پاسخ در تعاریف - نقل تعاریف (b)
 ۳. سؤال که مستلزم نتیجه‌گیری توسط دانش آموز است (c)
 ۴. سؤال که مستلزم حل مسئله است (d)
- از مقوله‌های فوق c و d مقوله فعال و a و b جز مقوله‌های غیر فعال هستند. برای محاسبه ضریب درگیری با سؤالات مجموعه مقوله‌های فعال را به مقوله‌های غیرفعال تقسیم می‌کنیم (یارمحمدیان، ۱۳۸۵).

$$\text{ضریب درگیری} = \frac{(a+b)}{(c+d)}$$

تحلیل تصاویر: برای کدگذاری تصاویر و شکل آن‌ها را در یکی از این مقوله‌ها جای می‌دهیم:

۱. تصویر برای توضیح و موضوع خاص (a)
۲. تصویر برای انجام فعالیت (b)
۳. روش فراهم کردن وسایل برای انجام فعالیت (c)
۴. تصاویری که برای فهم نیاز به وقت و تجزیه و تحلیل دارد (d)

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

از مقوله های فوق، مقوله های a غیرفعال و b فعال محسوب می شود لذا برای محاسبه ضریب درگیری مقوله های فعال (b) را بر مقوله های غیرفعال (a) تقسیم می کنیم (یارمحمدیان، ۱۳۸۵).

$$b/a = \text{ضریب درگیری}$$

اگر ضریب به دست آمده در بازه $0/4 - 1/5$ باشد به این معنی است کتاب فراگیران را به تحقیق و پژوهش فعالیت وا می دارد ولی اگر ضریب درگیری کمتر از $0/4$ باشد؛ بیانگر این است که میزان فعالیت و پژوهش در کتاب حاضر کم است و فقط به ارائه دانش و اطلاعات می پردازد و بالاخره ضریب بیشتر از $1/5$ نشان دهنده این است که کتاب بدون این که دانش و اطلاعات کافی در اختیار فراگیران قرار دهد از آن ها می خواهد که به گونه ای فعالیت ها را انجام دهد (یارمحمدیان، ۱۳۸۵)

یافته های تحقیق

۱. آیا متن کتاب هدیه های آسمانی پایه ششم ابتدایی براساس روش ویلیام رومی به شیوه فعال ارائه شده است؟
فراوانی و درصد متن دروس کتاب هدیه های آسمانی پایه ششم و ضریب درگیری دروس

ضریب درگیری	جمع	h	g	f	e	d	c	b	a	
۰/۱۵	۲۲	۰	۲	۰	۱	۴	۱	۰	۱۴	درس ۱: یکتا
۰/۳۶	۳۰	۴	۳	۰	۱	۰	۲	۰	۲۰	درس ۲: بهترین راهنمایان
۰/۷۶	۳۷	۹	۲	۰	۵	۰	۰	۴	۱۷	درس ۳: سرور آزادگان
۱/۶	۱۳	۵	۱	۰	۲	۱	۰	۰	۴	درس ۴: باغ سری
۰/۵۶	۲۵	۳	۳	۱	۲	۰	۱	۳	۱۲	درس ۵: شتربان با ایمان
۰/۲۴	۳۶	۱	۴	۰	۲	۱	۱	۴	۲۳	درس ۶: سیمای خوبان
۱/۱۶	۱۳	۳	۳	۰	۱	۵	۰	۱	۰	درس ۷: دست در دست دوست
۰/۳۱	۲۹	۳	۲	۰	۲	۰	۰	۰	۲۲	درس ۸: دوران غیبت
۰/۲۷	۴۲	۵	۳	۰	۱	۰	۰	۸	۲۵	درس ۹: جهان دیگر
۰/۴	۷۰	۰	۱۶	۴	۰	۰	۱	۱	۴۸	درس ۱۰: آداب زندگی
۱/۱۰	۴۰	۲	۱۱	۸	۰	۰	۰	۲	۱۷	درس ۱۱: راه تندرستی
۱/۷۶	۴۷	۲	۲۳	۵	۰	۳	۰	۲	۱۲	درس ۱۲: سفرهای بابرکت
۰/۰۳	۲۹	۰	۰	۱	۰	۰	۲	۰	۲۶	درس ۱۳: عید مسلمانان
۱/۸۷	۲۳	۰	۶	۹	۰	۰	۰	۰	۸	درس ۱۴: راز موفقیت
۰/۵۳	۴۰	۰	۵	۹	۰	۰	۰	۰	۲۶	درس ۱۵: حماسه آفرینان جاودان
۰/۳۶	۳۴	۰	۴	۵	۰	۲	۰	۰	۲۳	درس ۱۶: زیارت
۰/۲۷	۲۸	۰	۴	۲	۰	۰	۴	۰	۱۸	درس ۱۷: دانش آموز نمونه
*	*	۳۷	۹۲	۴۴	۱۷	۱۶	۱۲	۲۵	۳۱۵	جمع
*	*	۶/۶۳	۱۶/۴۸	۷/۸۸	۳/۰۴	۲/۸۶	۲/۱۵	۴/۴۸	۵۶/۴۵	درصد
*	*		۱۹۰				۳۶۸			جمع مقوله های فعال و غیرفعال
					۰/۵۱					ضریب درگیری

نتایج به دست آمده از تجزیه و تحلیل واحدهای متن در جدول فوق نشان می دهد که:

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

الف) ۵۶/۴۵ درصد از واحدهای بررسی شده در مقوله a (برای بیان واقعیت‌های علمی و اثبات شده)، ۴/۴۸ درصد از واحدهای بررسی شده در مقوله b (برای تصمیم و ارتباط دو گزاره به یکدیگر)، ۲/۱۵ درصد از واحدهای بررسی شده در مقوله c (برای بیان تعاریف)، ۲/۸۶ درصد از واحدهای بررسی شده در مقوله d (برای پاسخ سریع به سؤالات)، ۳/۰۴ درصد از واحدهای بررسی شده در مقوله e (برای تجزیه و تحلیل داده‌ها)، ۷/۸۸ درصد از واحدهای بررسی شده از مقوله f (برای دعوت به نتیجه گیری)، ۱۶/۴۸ درصد از واحدهای بررسی شده از مقوله g (برای دعوت به فعالیت خاص) و ۶/۶۳ درصد از واحدهای بررسی شده از مقوله h (برای بیان سؤالات بدون پاسخ در کتاب) قرار گرفته‌اند:

در مجموع ۶۳/۹۶ درصد از واحدهای بررسی شده در گروه مقوله‌های غیرفعال (d,c,b,a) و ۳۶/۰۴ درصد از واحدهای بررسی شده در گروه مقوله‌های فعال (h,g,f,e) قرار گرفته‌اند.

ب) بر این اساس ضریب درگیری یادگیرنده با متن کتاب هدیه‌های آسمانی پایه ششم برابر است با ۰/۵۱ بر اساس روش ویلیام رومی در گستره تعیین شده وی، یعنی بین ۰/۴ تا ۱/۵ قرار گرفته است؛ بنابراین محتوا به صورت فعال طراحی شده است.

ج) در مجموع در ۱۷ درس مورد بررسی قرار گرفته است. ضریب درگیری دروس اول، دوم، ششم، هشتم، نهم، سیزدهم، شانزدهم و هفدهم به ترتیب ۰/۱۵، ۰/۳۶، ۰/۲۴، ۰/۳۱، ۰/۲۷، ۰/۰۳، ۰/۳۶ و ۰/۲۷ است و نشان می‌دهد این دروس بیشتر به انتقال دانش و به یاد سپاری مطالب و درگیری حافظه می‌پردازند و کمتر دانش آموز را درگیر می‌کنند در نتیجه طبق دیدگاه ویلیام رومی ضریب درگیری این دروس کمتر از ۰/۴ است و به صورت غیر فعال تدوین شده است

ضریب درگیری دروس سوم، پنجم، هفتم، دهم، یازدهم و پانزدهم به ترتیب ۰/۷۶، ۰/۵۶، ۱/۱۶، ۰/۴ و ۱/۱ است و ۰/۵۳ است که بین ۰/۴ تا ۱/۵ قرار گرفته‌اند؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت این درس‌ها طبق دیدگاه ویلیام رومی زمینه درگیری دانش آموز را در فرایند یادگیری فراهم می‌کنند و به صورت فعال تدوین شده‌اند.

ضریب درگیری دروس چهارم، دوازدهم و چهاردهم به ترتیب ۱/۶، ۱/۷۶ و ۱/۸۷ است و نشان می‌دهد این دروس به صورت بیش از حد فعال تدوین شده‌اند و بیشتر از دانش آموزان می‌خواهد به پژوهش و فعالیت بپردازند و کمتر انتقال دانش می‌پردازد. در حالی که بر اساس دیدگاه ویلیام رومی فعالیت‌های بیش از حد بدون ارائه اطلاعات و دانش پایه باعث ضعف دانش آموز می‌شود.

۲. آیا پرسش‌های کتاب هدیه‌های آسمانی پایه ششم ابتدایی براساس روش ویلیام رومی به شیوه فعال ارائه شده است؟

ضریب درگیری	جمع مقوله‌های غیرفعال a و b	جمع مقوله‌های فعال c و d	آزمایش و فعالیت (d)	تجزیه و تحلیل و درک و فهم و نتیجه گیری (c)	سوالی که جواب آن تعریف یک چیز است (b)	جواب از کتاب (a)	
۰,۷۵	۴	۳	۲	۱	۰	۴	درس ۱: یکتا
۴	۱	۴	۲	۲	۰	۱	درس ۲: بهترین راهنمایان
۱,۲۸	۷	۹	۲	۷	۱	۶	درس ۳: سرور آزادگان
۷	۱	۷	۰	۷	۰	۱	درس ۴: باغ سری
۸	۱	۸	۲	۶	۰	۱	درس ۵: شتربان با ایمان
۳	۲	۶	۳	۳	۰	۲	درس ۶: سیمای خوبان
۰,۵۷	۷	۴	۲	۲	۰	۷	درس ۷: دست در دست دوست
۲	۲	۴	۱	۳	۰	۲	درس ۸: دوران غیبت
۲	۳	۶	۲	۴	۰	۳	درس ۹: جهان دیگر
۷	۱	۷	۰	۷	۰	۱	درس ۱۰: آداب زندگی
۵	۱	۵	۳	۲	۰	۱	درس ۱۱: راه تندرستی
۸	۱	۸	۱	۷	۱	۰	درس ۱۲: سفرهای بابرکت
۱	۲	۲	۱	۱	۱	۱	درس ۱۳: عید مسلمانان
۴	۲	۸	۱	۷	۰	۲	درس ۱۴: راز موفقیت
۵,۵	۴	۱۱	۳	۸	۰	۲	درس ۱۵: حماسه آفرینان جاودان
۱	۴	۴	۲	۲	۰	۴	درس ۱۶: زیارت
۰,۷۵	۴	۳	۰	۳	۰	۴	درس ۱۷: دانش آموز نمونه
۲,۲۷	۴۴	۱۰۰	۲۷	۷۳	۲	۴۲	جمع
*	۳۰/۵۵	۶۹/۴۴	۱۸/۷۵	۵۰/۶۹	۱/۳۸	۲۹/۱۶	درصد
							ضریب درگیری

۲/۲۷

فراوانی و درصد پرسش‌های دروس کتاب هدیه‌های آسمانی پایه ششم و ضریب درگیری دروس

نتایج به دست آمده از تجزیه و تحلیل پرسش‌های متن در جدول فوق نشان می‌دهد که:

الف) در مجموع در ۱۷ درس مورد بررسی قرار گرفته ضریب درگیری دروس اول، سوم، هفتم، سیزدهم، شانزدهم و هفدهم به ترتیب ۰/۷۵، ۱/۲۸، ۰/۵۷، ۱، ۱، ۰/۷۵ است که در گستره ۰/۴ تا ۱/۵ قرار گرفته‌اند و طبق دیدگاه ویلیام رومی زمینه درگیری دانش آموز را در فرایند یادگیری به خوبی فراهم می‌کنند و به صورت فعال تدوین شده‌اند.

ضریب درگیری دروس دوم، چهارم، پنجم، ششم، هشتم، نهم، دهم، یازدهم، دوازدهم، چهاردهم، پانزدهم به ترتیب ۴، ۷، ۸، ۳، ۲، ۲، ۵، ۸، ۴، ۵/۵ است که بیشتر از ۱/۵ است بنابراین در گستره تعیین شده توسط ویلیام رومی قرار نگرفته و به صورت

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

بیش از حد فعال تدوین شده‌اند یعنی کمتر به انتقال دانش می‌پردازند و بیشتر دانش آموزان را به فعالیت و آزمایش و تجزیه و تحلیل سوق می‌دهند.

ب) در مجموع ۲۹/۱۶ درصد از واحدهای بررسی شده در مقوله a (سوالی که جواب آن در کتاب نوشته شده است)، ۱/۳۸ درصد در مقوله b (سوالی که جواب آن تعریف یک چیز است)، ۵۰/۶۹ درصد در مقوله c (تجزیه و تحلیل و درک و فهم و نتیجه گیری)، و ۱۸/۷۵ درصد در مقوله d (آزمایش و فعالیت) قرار گرفته‌اند.

ج) بر این اساس ضریب درگیری یادگیرنده با پرسش‌های کتاب هدیه‌های آسمانی پایه ششم برابر است با ۲/۲۷ و بر اساس روش ویلیام رومی بیشتر از گستره تعیین شده است و پرسش‌های این کتاب به صورت بیش از حد فعال تدوین شده‌اند یعنی بیشتر به فعالیت و آزمایش و تجزیه و تحلیل و کمتر به انتقال دانش می‌پردازند. فعالیت بیش از حد بدون ارائه اطلاعات و دانش پایه باعث ضعف دانش آموز می‌شود.

۳. آیا تصاویر کتاب هدیه‌های آسمانی پایه ششم ابتدایی براساس روش ویلیام رومی به شیوه فعال ارائه شده است؟

ضریب درگیری	درصد	d	c	b	a	
۲	۹/۳۷	۳	۰	۲	۱	درس ۱: یکتا
۰	۴/۶۸	۱	۰	۰	۲	درس ۲: بهترین راهنمایان
۰	۴/۶۸	۱	۰	۰	۲	درس ۳: سرور آزادگان
۰	۷/۸۱	۱	۰	۰	۴	درس ۴: باغ سری
۰	۳/۱۲	۰	۰	۰	۲	درس ۵: شتریان با ایمان
۱	۴/۶۸	۰	۰	۱	۲	درس ۶: سیمای خوبان
۰	۴/۶۸	۱	۰	۰	۲	درس ۷: دست در دست دوست
۲	۶/۲۵	۱	۰	۲	۱	درس ۸: دوران غیبت
۰/۵	۶/۲۵	۱	۰	۱	۲	درس ۹: جهان دیگر
۰	۱/۵۶	۰	۰	۰	۱	درس ۱۰: آداب زندگی
۲	۴/۶۸	۰	۰	۲	۲	درس ۱۱: راه تندرستی
۲	۴/۶۸	۰	۰	۲	۱	درس ۱۲: سفرهای بابرکت
۰/۵	۶/۲۵	۱	۰	۱	۲	درس ۱۳: عید مسلمانان
۲	۴/۶۸	۰	۰	۲	۱	درس ۱۴: راز موفقیت
۲/۵	۱۰/۹۳	۰	۰	۵	۲	درس ۱۵: حماسه آفرینان جاودان
۰/۵	۹/۳۷	۰	۰	۲	۴	درس ۱۶: زیارت
۰/۵	۶/۲۵	۱	۰	۱	۲	درس ۱۷: دانش آموز نمونه
*	۳۲/۸۱		۲۱			جمع مقوله فعال (b)
*	۴۶/۸۷		۳۰			جمع مقوله غیر فعال (a)
*	۲۰/۳۱		۱۳			جمع مقوله خنثی (c و d)
			۱/۴۲			ضریب درگیری کل

فراوانی و درصد تصاویر دروس کتاب هدیه‌های آسمانی پایه ششم و ضریب درگیری دروس

نتایج به دست آمده از تجزیه و تحلیل پرسش‌های متن در جدول فوق نشان می‌دهد که:

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

الف) در مجموع در ۱۷ درس مورد بررسی قرار گرفته ضریب درگیری دروس دوم، سوم، چهارم، پنجم، هفتم، دهم، به ترتیب ۰،۰،۰،۰،۰،۰ است که در گستره ویلیام رومی قرار نمی‌گیرد و به اندازه کافی زمینه فعالیت دانش آموزان را فراهم نمی‌کند و به صورت غیر فعال تدوین شده است.

ضریب درگیری دروس ششم، نهم، سیزدهم، شانزدهم و هفدهم به ترتیب ۱، ۰/۵، ۰/۵، ۰/۵، ۰/۵ است و طبق دیدگاه ویلیام رومی زمینه درگیری دانش آموز را در فرایند یادگیری به خوبی فراهم می‌کنند و به صورت فعال تدوین شده‌اند.

ضریب درگیری دروس اول، هشتم، یازدهم دوازدهم چهاردهم و پانزدهم به ترتیب ۲، ۲، ۲، ۲، ۲/۵ است که بیشتر از ۱/۵ است بنابراین در گستره تعیین شده توسط ویلیام رومی قرار نگرفته و به صورت بیش از حد فعال تدوین شده‌اند یعنی کمتر به انتقال دانش می‌پردازند و بیشتر دانش آموزان را به فعالیت و آزمایش و تجزیه و تحلیل سوق می‌دهند.

ب) در مجموع ۴۶/۸۷ درصد از واحدهای بررسی شده در مقوله a (برای فهم بهتر متن عکس گذاشته شده است)، ۳۲/۸۱ درصد در مقوله b (تصویری را داده و از دانش آموز خواسته آزمایش یا فعالیتی را انجام بدهد و مراحل را با تصویر گذاشته است)، ۰ درصد در مقوله c (تصاویر وسایل مورد نیاز آزمایش)، و ۲۰/۳۱ درصد در مقوله d (تصویر بدون هدف خاص) قرار گرفته‌اند.

ج) بر این اساس ضریب درگیری یادگیرنده با تصاویر کتاب هدیه‌های آسمانی پایه ششم برابر است با ۱/۴۲ و بر اساس روش ویلیام رومی در گستره تعیین شده است و تصاویر این کتاب به صورت فعال تدوین شده‌اند یعنی زمینه درگیری و فعالیت دانش آموز را فراهم می‌کند.

۴. آیا متن، پرسش‌ها و تصاویر کتاب هدیه‌های آسمانی پایه ششم ابتدایی بر اساس روش ویلیام رومی زمینه فعال شدن دانش آموز را در کلاس درس فراهم می‌نماید؟

واحد	تعداد	درصد	ضریب درگیری
متن	۵۵۸	۷۲/۸۴	۰/۵۱
پرسش	۱۴۴	۱۸/۷۹	۲/۲۷
تصویر	۶۴	۸/۳۵	۱/۴۲

فراوانی و درصد متن، پرسش و تصاویر کتاب هدیه‌های آسمانی و ضریب درگیری آنها

همانطور که تجزیه و تحلیل جدول فوق نشان می‌دهد در تحلیل کتاب هدیه‌های آسمانی پایه ششم ابتدایی، از بین ۳ بخش متن، تصاویر و پرسش‌ها ضریب درگیری متن ۰/۵۱ است، این عدد در گستره تعیین شده توسط ویلیام رومی (۱/۵ - ۰/۴) قرار دارد پس متن کتاب به صورت فعال طراحی شده است. ضریب درگیری تصاویر ۱/۴۲ است که این عدد مانند ضریب درگیری متن در گستره تعیین شده قرار دارد پس تصاویر کتاب به صورت فعال طراحی و تدوین شده‌اند. ضریب به دست آمده از پرسش‌ها ۲/۲۷ است که بالاتر از گستره تعیین شده توسط ویلیام رومی است؛ بنابراین پرسش‌های کتاب به صورت بیش از حد فعال طراحی و تدوین شده‌اند.

بحث و نتیجه گیری

هدف پژوهش حاضر، بررسی میزان به کارگیری روش فعال در ارائه محتوای کتاب هدیه‌های آسمانی پایه ششم در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ بوده است. محققان برای تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق از تکنیک تحلیل محتوای ویلیام رومی استفاده کردند. بدین ترتیب، ضریب درگیری یادگیرنده با محتوای ارائه شده در کتاب درسی مورد پژوهش و میزان فعال بودن آنها محاسبه شد. در این پژوهش ابتدا محتوای کتاب که شامل جملات متن، پرسش‌ها و تصاویر است در مقوله‌های مناسب جای داده و در ادامه با محاسبه فراوانی مقوله‌های فعال نسبت به مقوله غیر فعال میزان فعال بودن محتوا و ضریب درگیری

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

دانش آموزان محاسبه شده است. شایان ذکر است که بر اساس تکنیک ویلیام رومی چنانچه عدد به دست آمده حاصل از تحقیق، بین ۰/۴ تا ۱/۵ باشد ارائه محتوا به صورت فعال است. یافته‌ها حاکی از این بود که در کتاب هدیه‌های آسمانی پایه ششم شاخص درگیری دانش آموزان با متن کتاب ۰/۵۱، با پرسش‌ها ۲/۲۷ و با تصاویر کتاب ۱/۴۲ بوده است. بنابراین می‌توان گفت که محتوای کتاب درسی هدیه‌های آسمانی پایه ششم به صورت فعال تدوین شده است. متن کتاب و تصاویر به صورت فعال تهیه شده‌اند و به خوبی درگیری دانش آموزان با مطالب را فراهم می‌کنند. اما طبق یافته‌ها پرسش‌های این کتاب به صورت بیش از حد فعال تدوین شده است و کمتر مطالب علمی را منتقل می‌کند.

مقایسه داده‌های به دست آمده با یافته‌های سایر محققین نشان داد که نتایج حاصله با نتایج تحقیق تحلیل محتوای کتاب هدیه‌های آسمانی پایه ششم ابتدایی از منظر فعال و غیرفعال بودن براساس روش ویلیام رومی در سال تحصیلی ۹۲-۱۳۹۱ از سمیعی و افضل خانی در سال ۱۳۹۲ مطابقت ندارد. زیرا آن‌ها در طی مطالعات خود به این نتیجه رسیدند که متن کتاب با ضریب درگیری ۰/۰۲ غیرفعال است، در صورتی که طی مطالعات محققین این مقاله متن کتاب با ضریب درگیری ۰/۵۱ فعال است. در تحقیق گفته شده پرسش‌های کتاب با ضریب درگیری ۱/۳۶ فعال و تصاویر کتاب با ضریب درگیری ۰/۲۵ غیرفعال است؛ اما در تحقیق محققان این مقاله، پرسش‌های کتاب با ضریب درگیری ۲/۲۷ به صورت بیش از حد فعال و تصاویر این کتاب با ضریب درگیری ۱/۴۲ به صورت فعال آمده‌اند. به طور کلی می‌توان نتیجه گرفت که این دو تحقیق به طور کامل مغایرت دارند که می‌تواند ناشی از تألیف کتاب حاضر در سال‌های متفاوت باشد. طبق نتایج محققین این مقاله این کتاب به صورت فعال و بیش از حد فعال تدوین شده است.

منابع و مأخذ

۱. اتابک، رضا؛ بابارحمتی، فاطمه و اتابک، مرضیه. (۱۳۹۸). تحلیل محتوای کتاب جدیدالتالیف علوم تجربی ششم ابتدایی به روش ویلیام رومی در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵، تهران: نشریه پویا در آموزش علوم انسانی.
۲. حسینی، زینب سادات؛ علی نژاد، الهه؛ مقصودی، سپیده؛ نوری، زهرا و قاسمی، حدیثه. (۱۳۹۸). تحلیل محتوای کتاب علوم تجربی پایه سوم ابتدایی براساس روش ویلیام رومی، اردبیل: اولین همایش ملی مدرسه فردا.
۳. حیدری دره، فاطمه؛ میرحسینی، شیما و میرحسینی، سارا. (۱۳۹۴). تحلیل محتوای کتاب علوم سوم دبستان سال ۱۳۹۴ به روش ویلیام رومی، تهران: کنفرانس ملی پژوهش‌های کاربردی در علوم تربیتی و روان‌شناسی و آسیب‌های اجتماعی ایران.
۴. دهقانی، مرضیه. (۱۳۹۶). تحلیل محتوای کار و فناوری، مطالعات اجتماعی، فارسی و قرآن پایه ششم ابتدایی از نظر میزان درگیری فعال فراگیران بر اساس تکنیک ویلیام رومی، اصفهان: نشریه پژوهش در برنامه ریزی درسی (دانش و پژوهش در علوم تربیتی-برنامه ریزی درسی).
۵. رحیم زاده، شادی؛ حاجی، بیتا و پورقلی، حمید. (۱۳۹۵). تحلیل محتوای کتاب علوم تجربی پنجم ابتدایی بر اساس روش ویلیام رومی و فرمول خوانایی فرای، شیراز: کنفرانس جهانی روانشناسی و علوم تربیتی، حقوق و علوم اجتماعی در آغاز هزاره سوم.
۶. رنجبری، ثریا؛ رنجبر، مطهره و دهقانی، کلثوم. (۱۴۰۰). تحلیل محتوای کتاب ریاضی چهارم دبستان سال ۱۴۰۰-۱۳۹۹ بر اساس پنج شاخص حیطه شناختی بلوم، ویلیام رومی و روش خوانایی سنجی فرای، فلش، گانینگ، میناب: همایش ملی پژوهش‌های حرفه‌ای در روانشناسی و مشاوره با رویکرد از نگاه معلم.
۷. کاکوندی، مهنوش. (۱۳۷۹)، ارزشیابی محتوا کتاب‌های درسی علوم اول ابتدایی، تهران، فصلنامه تعلیم و تربیت.
۸. صفاریه، محدثه. (۱۳۹۷). بررسی تحلیل محتوای کتاب علوم تجربی سوم ابتدایی از منظر فعال بودن و غیرفعال بودن بر مبنای الگوی ویلیام رومی، تهران: فصلنامه پویا در علوم تربیتی و مشاوره.
۹. کریپندورف، کلوس. (۱۹۸۰). تحلیل محتوا (مبانی روش‌شناسی)، مترجم هوشنگ نایبی (۱۳۸۳)، تهران، نشر نی.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۱۰. مصلح امیردهی، هادی؛ احمدی جویباری، مریم. (۱۳۹۸). بررسی میزان فعال و غیر فعال بودن محتوای کتاب هدیه‌های آسمانی پایه پنجم ابتدائی بر اساس تکنیک ویلیام رومی، تهران: نشریه پویا در آموزش علوم انسانی.
۱۱. یارمحمدیان، محمد حسین. (۱۳۸۱). اصول برنامه ریزی درسی، تهران، یادواره کتاب.